

NATIONALE/REGIONALE INNOVATIESTRATEGIEËN VOOR SLIMME SPECIALISATIE (RIS3)

COHESIEBELEID 2014-2020

De nieuwe wet- en regelgeving voor de volgende investeringsronde van het EU-cohesiebeleid voor 2014-2020 is in december 2013 formeel goedgekeurd door de Raad van de Europese Unie.

Dit informatieblad maakt deel uit van een reeks waarin de belangrijkste onderdelen van de nieuwe aanpak nader worden belicht

Inhoud

Inleiding

Waar gaat het om?

Wat is het doel?

Wat is de wettelijke basis?

Wat zijn de praktische gevolgen?

Wat is er anders dan in 2007-2013?

Nationale/regionale onderzoeks- en innovatiestrategieën voor slimme specialisatie (RIS3-strategieën) zijn geïntegreerde, lokale economische transformatieprogramma's met vijf belangrijke speerpunten:

- » Ze zijn gericht op het ondersteunen van en het investeren in de belangrijkste nationale/regionale prioriteiten, uitdagingen en behoeften voor kennisgebaseerde ontwikkeling.
- » Ze gaan uit van de krachten, concurrentievoordelen en in potentie te leveren topprestaties van elk land/elke regio.
- » Ze ondersteunen zowel technologische als praktijkgerichte innovatie en zijn gericht op het stimuleren van investeringen van de private sector.
- » Ze zorgen voor volledige betrokkenheid bij belanghebbenden en stimuleren innovatie en experimenten.
- » Ze gaan uit van praktijkervaringen en omvatten solide controle- en evaluatiesystemen.

Waar gaat het om?

[↑ Naar boven](#)

Europa 2020 is de groeistrategie van de EU voor de komende tien jaar. In een veranderende wereld willen we dat de EU **zich ontwikkelt tot een slimme, duurzame en inclusieve economie**. Deze drie elkaar versterkende prioriteiten moeten de EU en de lidstaten helpen om te zorgen voor een hoge mate aan werkgelegenheid, productiviteit en sociale cohesie.

Concreet gezien heeft de Unie zich vijf ambitieuze doelstellingen (op het gebied van werkgelegenheid, **innovatie**, onderwijs, sociale inclusie en klimaat/energie) gesteld die tegen 2020 moeten zijn behaald. Elke lidstaat heeft zijn eigen nationale doelen op elk van deze gebieden. Concrete maatregelen op EU-niveau en nationaal niveau liggen ten grondslag aan de strategie.

Nationale en regionale overheden in heel Europa **zullen slimme specialisatiestrategieën via een zakelijk ontdekkingsproces opstellen**, zodat de Europese Structuur- en Investeringsfondsen (ESIF) **efficiënter** kunnen worden ingezet en **synergieën** tussen divers beleid op Europees, nationaal en regionaal niveau en tussen publieke en private investeringen kunnen worden **bevorderd**.

De grondgedachte van het RIS3-beleid

Innovatie tot prioriteit maken voor alle regio's

Voor „Europa 2020” is het van belang dat beleidsmakers zich ervan bewust worden hoe slimme, duurzame en inclusieve groei met elkaar samenhangen. Geïntegreerde strategieën voor slimme specialisatie zijn een antwoord op complexe ontwikkelingsvraagstukken waarbij het beleid aan de regionale context wordt aangepast.

RIS3 ondersteunt het creëren van kennisgebaseerde banen en groei, niet alleen in de toonaangevende onderzoeks- en innovatiecentra (O&I), maar ook in de minder ontwikkelde regio's en plattelandsregio's.

RIS3 is een belangrijk onderdeel van de voorgestelde hervormingen in het kader van het EU-cohesiebeleid en ondersteunt een thematische concentratie, het versterken van een strategisch programma en prestatiegerichtheid.

De nadruk leggen op investeringen en het bevorderen van synergieën

RIS3 zorgt ervoor dat economische ontwikkelingsinspanningen en investeringen zijn gericht op de relevante sterke punten van elke regio door de economische mogelijkheden en opkomende trends van de regio ten volle te benutten en actie te ondernemen om de economische groei van de regio te stimuleren.

RIS3 vergroot de meerwaarde, het effect en de zichtbaarheid van EU-financiering. RIS3 zorgt voor efficiëntie en effectiviteit in een tijd van krappere budgetten en schaarse(re) publieke middelen.

RIS3 zorgt voor synergie tussen Europees beleid en financiering en vormt een aanvulling op nationale en regionale programma's en private investeringen.

Het innovatieproces verbeteren

RIS3 vraagt om slimme, strategische keuzes en empirisch onderbouwd beleid. Prioriteiten worden bepaald op basis van een zakelijk ontdekkingsproces van onderaf dat wordt ondersteund door strategische informatie over de bedrijfsmiddelen van een regio ⁽¹⁾, de uitdagingen ⁽²⁾, de concurrentievoordelen en de mogelijkheden voor topprestaties ⁽³⁾.

RIS3 betekent ook ervoor zorgen dat de beleidsmix, d.w.z. de combinatie van beschikbare beleidsinstrumenten in een bepaalde regionale omgeving (subsidies, leningen en andere ondersteuning), doeltreffend is ten aanzien van het realiseren van de algemene beleidsdoelstellingen, bedrijven helpt en private investeringen naar een hoger plan tilt.

RIS3 maakt ook het ontwikkelen en inzetten van resultaatindicatoren noodzakelijk om beleid en programma's te stimuleren, te sturen en bij te stellen. RIS3 bevordert daarmee een continu evalueren, leren en uitwisselen van beleid, ervaringen en goede praktijken tussen de regio's.

---

(1) Inclusief industriële structuren, clusters, universiteiten, onderzoeksinstituten, wetenschap, technologie, capaciteiten, menselijk kapitaal, milieu, markttoegang, bestuursystemen, en koppelingen en connecties met andere regio's.

(2) Inclusief een vergrijzende populatie, het ontbreken van aansluiting op de arbeidsmarkt, afgelegen locaties en milieuaspecten.

(3) Bijvoorbeeld SWOT-analyse, voorzorg- en trendanalyses, het in kaart brengen van technologie, clusteranalyse en zakelijke marktkennis.

Zorgen voor betere governance en een grotere betrokkenheid van belanghebbenden

RIS3 bevordert het uitdragen van een gezamenlijke visie van alle belanghebbenden. RIS3 slaat een brug tussen kleine, middelgrote en grote bedrijven, stimuleert multi-level governance en helpt met het opbouwen van creatief en sociaal kapitaal binnen de gemeenschap.

Het RIS3-proces moet interactief zijn, regionaal worden gestuurd en op consensus gebaseerd. De exacte samenstelling van betrokken organisaties zal afhankelijk zijn van de regionale context, maar het is belangrijk dat alle partners volledig worden betrokken bij het ontwikkelen, invoeren en bewaken van slimme specialisatiestrategieën.

De economische grondgedachte

Strategieën voor economische transformatie ontwikkelen en invoeren

RIS3 vergt een geïntegreerde en lokaal gebonden benadering voor het ontwikkelen en presenteren van beleid. Beleid moet worden afgestemd op de lokale context en moet rekening houden met de verschillende trajecten voor regionale innovatie en ontwikkeling.

Het gaat daarbij om: a) het verjongen van traditionele sectoren door middel van activiteiten met een hogere toegevoegde waarde en nieuwe niches in de markt; b) moderniseren door nieuwe technologieën toe te passen en te verspreiden; c) technologische diversificatie vanuit bestaande specialisaties naar verwante gebieden; d) het ontwikkelen van nieuwe economische activiteiten via radicale technologische veranderingen en baanbrekende innovaties; en e) het benutten van nieuwe vormen van innovatie, zoals open innovatie in interactie met de gebruiker, sociale innovatie en service-innovatie.

Reageren op economische en maatschappelijke uitdagingen

Tegelijkertijd is het zo dat overheden hun begrotingstekort moeten terugdringen en daarom hun schaarse middelen moeten concentreren op een beperkt aantal gebieden die daadwerkelijk kunnen zorgen voor duurzame werkgelegenheid en groei.

Veel regio's kunnen alleen een concurrerend voordeel behalen door de niches op te zoeken of door nieuwe technologie te integreren binnen traditionele bedrijfstakken en het „slimme” regionale potentieel daarvan optimaal te benutten.

Slimme specialisatiestrategieën kunnen ook een krachtig instrument zijn voor het vinden van oplossingen voor uitdagingen op het vlak van milieu, klimaat en energie, zoals demografische veranderingen, het efficiënt omgaan met hulpbronnen, energieveiligheid en ecologische veerkracht.

Regio's zichtbaarder maken voor internationale investeerders

Slimme specialisatie betekent de aandacht richten op het grootste concurrerende potentieel van een regio en op die manier bijdragen aan het positioneren van die regio binnen specifieke wereldwijde markten/niches en internationale waardeketens.

Om private investeringen aan te trekken en de aandacht te trekken van internationale investeerders is het van belang om de expertise van een regio in beeld te brengen en te benoemen voor een specifiek kennisgebied of nichemarkt en solide, geïntegreerde ondersteuning te bieden om deze specialisatie te versterken.

De interne en externe betrekkingen van een regio verbeteren

Al geruime tijd is het verbeteren van interne betrekkingen kenmerkend voor innovatiebeleid (bijv. de triple of quadruple helix-netwerken, kennisdriehoeken, samenwerking tussen universiteiten en bedrijfsleven, clusters, enz.).

Regio's moeten echter ook de blik naar buiten richten, zich positioneren binnen Europese en internationale waardeketens en hun betrekkingen en samenwerking met andere regio's, clusters en innovatiespelers verbeteren.

Dit is van belang voor het internationaliseren van hun bedrijven, voor het realiseren van een kritisch potentieel van clusteractiviteiten en voor het genereren van kennisinstroom die relevant is voor de huidige kennisbasis van de regio ⁽⁴⁾.

Overlappen en herhalingen voorkomen bij het ontwikkelen van ontwikkelingsstrategieën

In het verleden probeerden regio's met uitdagingen op ontwikkelingsvlak vaak prioriteiten na te bootsen die hetzelfde waren als of vergelijkbaar waren met de prioriteiten van toonaangevende regio's, ook al waren de middelen beperkt en was de kans klein dat zij op die specifieke vlakken wereldwijd tot de top zouden gaan behoren.

RIS3 stimuleert regio's om realistisch beleid te maken dat aansluit bij hun capaciteiten, mogelijkheden en behoeften.

Internationale differentiatie en technologische diversificatie spelen een belangrijke rol bij het (her)positioneren van een regio in een internationale, sterk dynamische en veranderende context en zorgen ervoor dat een regio zich in strategisch opzicht kan onderscheiden van andere regio's.

Een „kritische massa” van hulpbronnen opbouwen

RIS3 kan ervoor zorgen dat onderzoeks- en innovatiemiddelen een kritische massa bereiken, d.w.z. dat er voldoende stuwkracht is om zichzelf te kunnen onderhouden of dat er een kritisch potentieel wordt gerealiseerd dat op basis van gerichte acties personele middelen en kennisinfrastructuur naar een hoger plan trekt.

Het heeft overduidelijk zin om de aandacht te richten op daadwerkelijk potentieel en kracht in plaats van summier en verspreid te investeren in sectoren zonder samenhang. Een kritische massa/potentieel kan intern binnen de regio worden opgebouwd of middels insourcing en samenwerking met andere regio's.

Kennis-spillover en technologische diversificatie bevorderen

Voor een regio is het diversifiëren naar technologieën, producten en diensten die nauw aansluiten bij bestaande dominante technologieën en regionale competenties de beste manier om kennisgebaseerde groei te stimuleren. Kennis-spillover is het meest succesvol binnen bedrijfstakken die met elkaar samenhangen (in tegenstelling tot een diversiteit van sectoren zonder samenhang).

Uit de meest succesvolle bestaande clusters zullen nieuwe bedrijfstakken ontstaan, maar alleen als grenzen tussen sectoren worden overstegen. Het gaat niet zozeer om diversificatie *op zich*, maar om gespecialiseerde technologische diversificatie bij nieuwe economische activiteiten. Dit begint bij bestaande regionale kennis en economische potentie en is gericht op daarmee samenhangende activiteiten, maar met een hoger rendement.

---

(4) http://www.eurada.org/index.php?option=com_content&view=article&id=184&Itemid=202&lang=en

Regio's zouden aldus prioriteiten moeten aanbrengen in complementariteit tussen samenhangende economische activiteiten en betere manieren moeten vinden om hun krachten te combineren om zo nieuwe bedrijfsmogelijkheden te creëren in gebieden met een groot groeipotentieel (bijv. cross-clusters).

Wat is de wettelijke basis?

[↑ Naar boven](#)

De Verordening (EU) 1301/2013 van het Europese Parlement en de Raad van 17 december 2013 is een wettelijke basis waarin „Slimme specialisatiestrategie” wordt gedefinieerd.

„Slimme specialisatiestrategie” houdt in de nationale of regionale innovatiestrategieën waarmee prioriteiten worden gesteld om concurrentievoordeel op te bouwen door te ontwikkelen en door de eigen sterke punten van onderzoek en innovatie af te stemmen op zakelijke behoeften. Op die manier kunnen opkomende kansen en marktontwikkelingen op een eenduidige manier worden aangepakt, waarbij herhaling en versnippering van inspanningen wordt voorkomen.

Een slimme specialisatiestrategie kan de vorm aannemen van of kan worden opgenomen in een strategisch beleidskader voor nationaal of regionaal onderzoek en innovatie.

Slimme specialisatiestrategieën moeten worden ontwikkeld door nationale of regionale beheersinstanties en belanghebbenden zoals universiteiten en andere instellingen voor hoger onderwijs, de industrie en sociale partners, erbij te betrekken in een zakelijk ontdekkingsproces.

Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie overeenkomstig het nationale hervormingsprogramma om uitgaven voor privaat onderzoek en innovatie te bevorderen, dat voldoet aan goed presterende nationale of regionale onderzoeks- en innovatiesystemen, is een vereiste voor het effectief en efficiënt bereiken van een specifieke doelstelling voor alle investeringsprioriteiten onder thematische doelstelling nr. 1: het versterken van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie.

Voor de RIS3 *ex-ante* voorwaarde moeten EU-lidstaten **slimme specialisatie hebben ingevoerd die:**

- » is gebaseerd op een SWOT- of vergelijkbare analyse om middelen bij elkaar te brengen aan de hand van een beperkte set van onderzoeks- en innovatieprioriteiten;
- » maatregelen bevat om private investeringen te stimuleren voor onderzoek, technologie en ontwikkeling (OTO)
- » een controle- en evaluatiesysteem omvat;
- » erop toeziet dat een lidstaat een begrotingsplan heeft aangenomen waarin de beschikbare middelen voor onderzoek en innovatie zijn opgenomen; en
- » erin voorziet dat een lidstaat een meerjarenplan heeft opgesteld voor het begroten van en prioriteit geven aan investeringen die zijn gekoppeld aan EU-prioriteiten (Europees Strategieforum voor onderzoeksinfrastructuren, ESFRI).

Wat zijn de praktische gevolgen?

[↑ Naar boven](#)

Op grond van de *ex-ante* voorwaarde van de RIS3 moeten EU-lidstaten en -regio's **kennisspecialisaties identificeren** die op basis van kwaliteiten en mogelijkheden het beste binnen hun innovatiepotentieel passen.

Dit moeten zij doen via een „**zakelijk ontdekkingsproces**”, d.w.z. door de belanghebbenden en bedrijven die een hoofdrol spelen bij innovatie erbij te betrekken. Slimme specialisatie is dus geen strategie die van bovenaf wordt opgelegd, maar gaat om een **samenwerkingsverband van bedrijven, onderzoekscentra en universiteiten** en is gericht op het bepalen van de meest kansrijke specialisatiegebieden van een regio, maar ook op het vaststellen van de valkuilen die innovatie tegenhouden⁽⁵⁾.

De nationale of regionale autoriteiten moeten dan een **document opstellen waarin de voorgestelde strategie voor dat land of die regio** en, met name, de **geplande publieke en private investeringen, inclusief investeringen uit het Structuurfonds**, in onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie, wordt geschetst.

Deze strategie moet niet alleen voortbouwen op en/of zich richten op **regionale wetenschappelijke topprestaties**, maar ook op **empirische (,niet-technologische') innovatie**⁽⁶⁾ en het toepassen en verspreiden van **kennis en innovatie**.

De strategie moet intern worden geëvalueerd en indien mogelijk collegiaal worden getoetst. De Commissie zal de uitvoering van de voorwaarde beoordelen met betrekking tot de onderhandeling van de partnerschapsovereenkomst en de operationele programma's.

Specifieke richtlijnen voor regio's en lidstaten voor het ontwikkelen en invoeren van regionale innovatiestrategieën voor slimme specialisatie zijn beschikbaar in de vorm van een methodologische en praktische gids⁽⁷⁾.

De ontwikkeling van regionale strategieën wordt ook ondersteund via het **platform voor slimme specialisatie** dat in juni 2011 in het leven is geroepen. Het platform wordt aangestuurd door een team van het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (JRC-IPTS) in Sevilla, in Spanje. Het proces wordt bewaakt door een stuurgroep bestaande uit deskundigen van verschillende afdelingen van de Europese Commissie. Het platform krijgt ook input van een spiegelgroep van Europese deskundigen op topniveau en netwerkvertegenwoordigers. Het platform zal diverse diensten aanbieden, waaronder richtlijnen, training en ondersteuning bij collegiale toetsing van nationale/regionale strategieën. Lidstaten en regio's worden opgeroepen om zich via de website van het platform aan te melden⁽⁸⁾.

---

(5) http://ec.europa.eu/invest-in-research/monitoring/knowledge_en.htm (cf. D. Foray et al., Smart Specialisation – the concept, juni 2009)..

(6) Bijvoorbeeld innovaties op sociaal vlak en op het gebied van dienstverlening, maatregelen om te reageren op sociale uitdagingen, nieuwe bedrijfsmodellen en maatregelen vanuit de vraag zoals overheidsaanbestedingen.

(7) http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/smart_specialisation/smart_ris3_2012.pdf

(8) <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu>

Wat is er anders dan in 2007-2013?

[↑ Naar boven](#)

Slimme specialisatie is niet nieuw. Het gaat eerder om het **verfijnen en actualiseren van de huidige aanpak voor Structuurfondsprogramma's**. Het is gebaseerd op 15 jaar ervaring in het ondersteunen van innovatiestrategieën in de regio's en op **een economische frontliniebenadering** door grote internationale instellingen zoals de Wereldbank, de OESO en het IMF. De regio's die vooroplopen doen al mee aan vergelijkbare strategische exercities, zoals het initiatief Regio's voor economische verandering⁽⁹⁾ of de Regionale Innovatie Monitor⁽¹⁰⁾.

Slimme specialisatie gaat over het **benoemen van de unieke kenmerken en kwaliteiten van elk land en elke regio**, het onderstrepen van de **concurrentievoordelen** van elke regio het samenbrengen van regionale belanghebbenden en middelen op basis van een **visie voor een toekomst waarin topprestaties centraal staan**. Het betekent ook het versterken van regionale innovatiesystemen, het optimaal benutten van kennisstromen en regionale economieën ten volle laten delen in de voordelen van innovatie.

Het gaat om het samenbrengen van twee redeneringen voor politieke maatregelen:

- » **het opstellen van verticale prioriteiten met betrekking tot gebieden, technologieën en activiteiten in plaats van algemene prioriteiten zoals het vergroten van de samenwerking tussen onderzoek en industrie of het verbeteren van menselijk kapitaal.**
- » **het erbij betrekken van dynamiek, concurrerende inzendingen en zakelijke kennis door wetenschap, technologie en techniek te combineren met kennis van marktontwikkelingen, zakelijke behoeften en opkomende kansen.**

Nieuw is dat de Commissie voorstelt om dergelijke strategieën een **eerste voorwaarde te maken voor EROF-financiering**. Lidstaten en regio's van de EU **moeten hun RIS3-strategieën klaar hebben voordat hun operationele programma's die deze investeringen ondersteunen worden goedgekeurd**.

Meer informatie

Voor meer informatiebladen over aspecten van het cohesiebeleid:
http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/publication/index_nl.cfm

Voor meer algemene informatie over regionaal beleid:
http://ec.europa.eu/regional_policy/index_nl.cfm

(9) http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/review_and_future/g24240_nl.htm

(10) <http://www.rim-europa.eu/>